

Latvijas Republikas Senāts

SPRIEDUMS

Rīgā 2025. gada 17. decembrī

Senāts šādā paplašinātā sastāvā: senatore referente Ināra Garda, senatori Dzintra Balta, Intars Bisters, Inese Grauda, Valērijs Maksimovs, Sanita Osipova, Zane Pētersone, Normunds Salenieks, Marika Senkāne, Aigars Strupišs un Gvido Ungurs

izskatīja rakstveida procesā civillietu SIA „GelvoraSergel” prasībā pret SIA /Nosaukums A/ ar trešo personu atbildētājas pusē /Persona I/ par parāda piedziņas vēršanu uz dāvināto mantu – valdes locekļa atlīdzību – sakarā ar atbildētājas SIA /Nosaukums A/ un trešās personas /Persona I/ kasācijas sūdzību par Kurzemes apgabaltiesas 2024. gada 26. septembra spriedumu.

Aprakstošā daļa

[1] Starp AS „GE Money Bank” (turpmāk – banka) un trešo personu /Persona I/ (turpmāk – trešā persona) noslēgti divi aizdevuma līgumi un attiecīgi pie katra no līgumiem papildu vienošanās, proti:

1) 2005. gada 4. novembrī aizdevuma līgums Nr. 177 un 2007. gada 18. jūnijā papildu vienošanās Nr. 177/2, saskaņā ar kuriem banka izsniedza trešajai personai aizdevumu kopā 517 975,82 EUR;

2) 2007. gada 9. martā aizdevuma līgums Nr. 35 un 2007. gada 18. jūnijā papildu vienošanās Nr. 35/1, saskaņā ar kuriem banka izsniedza trešajai personai aizdevumu kopā 647 482,01 EUR.

Tā kā trešā persona nepildīja no minētajiem aizdevuma līgumiem izrietošās saistības, tika uzsākts parāda piedziņas tiesvedības process civillietā Nr. C04207510. Ar likumīgā spēkā stājušos Rīgas apgabaltiesas 2011. gada 15. decembra lēmumu minētajā lietā apstiprināts starp banku un trešo personu noslēgtais izlīgums, atbilstoši kuram /Persona I/ apņēmās samaksāt bankai aizdevuma pamatsummu 545 885,33 EUR, procentus un tiesas izdevumus, bet labprātīgo maksājumu kavējuma gadījumā bankai noteiktas tiesības piedzīt visu atlikušo aizdevuma pamatsummu 1 165 457,83 EUR, procentus, līgumsodu un tiesas izdevumus.

Ar Rīgas apgabaltiesas 2014. gada 7. aprīļa lēmumu apmierināts bankas un UAB „Gelvora” filiāles Latvijā pieteikums par procesuālo tiesību pārņemšanu un bankas aizstāta ar tās tiesību pārņēmēju UAB „Gelvora”.

Savukārt ar Rīgas apgabaltiesas 2015. gada 31. augusta lēmumu apmierināts pieteikums par procesuālo tiesību pārņemšanu un UAB „Gelvora” aizstāta ar tās tiesību pārņēmēju SIA „GelvoraSergel”.

[2] SIA „GelvoraSergel” 2023. gada 28. augustā cēlusi tiesā prasību pret SIA /Nosaukums A/ ar trešo personu atbildētājas pusē /Persona I/ par parāda piedziņas vēršanu uz dāvināto mantu – valdes locekļa atlīdzību.

Prasības pieteikumā norādīti šādi apstākļi un pamatojums.

[2.1] Uzsāktajā izpildu lietā Nr. 00972/005/2014 no trešās personas tika piedzīta tikai neliela parāda daļa, t. i., 7 432,14 EUR. Atlikušās parāda summas 1 722 316,64 EUR piedziņa bija nesekmīga, jo zvērināts tiesu izpildītājs nekonstatēja trešās personas pietiekamus ienākumus vai mantu, uz ko vērst piedziņu.

Prasītāja uzskata, ka trešā persona ir apzināti samazinājusi ienākumus, jo nav saņēmusi atbilstošu atlīdzību par atbildētājas valdes priekšsēdētāja un valdes locekļa amata pienākumu pildīšanu.

[2.2] Trešā persona bija atbildētājas valdē, t. i., pildīja gan valdes priekšsēdētāja, gan valdes locekļa amata pienākumus laikā no 1993. gada 28. jūnija līdz 2023. gada 26. jūlijam. Turklāt trešajai personai piederēja atbildētājas kapitāla daļas 19,29967 %, kas 2009. gada 13. augustā tika atsavinātas bez atlīdzības /Nosaukums E/, kurā visas kapitāla daļas piederēja atbildētājas prokūristam. Arī šobrīd aptuveni 50 % no atbildētājas kapitāla daļām pieder trešās personas ģimenei.

Tādējādi trešā persona pārzināja visas atbildētājas lietas ilgstošu laika posmu, tomēr par minēto pienākumu izpildi saņēma nesamērīgi zemu atlīdzību, tādēļ uzskatāms, ka atbildētājai tika sniegts valdes locekļa pakalpojums faktiski bez atlīdzības. Šāda trešās personas rīcība – atbildētājas lietu pārzināšana bez atlīdzības, kā arī atteikšanās no tiesībām uz atlīdzību par labu atbildētājai – vērtējama kā dāvinājums atbildētājai Civillikuma 1912. un 1914. panta izpratnē.

Nav šaubu, ka atbildētāja zināja par trešās personas parādiem. Turklāt situācijā, kad atbildētāja ir finansiāli apjomīga kapitālsabiedrība un tās apgrozījums, piemēram, 2022. gadā bija 22 599 830 EUR, pienācīgas atlīdzības nemaksāšana trešajai personai par darbošanos atbildētājas valdē nav ekonomiski pamatota.

Pastāvot šādiem apstākļiem, prasītāja uzskata, ka parāda piedziņa vēršama uz trešās personas dāvanu – nesaņemto valdes locekļa atlīdzību – atbildētājai par laiku no 2013. gada septembra līdz 2023. gada 26. jūlijam (ieskaitot). Atbilstoši aprēķinam minētajā laika posmā par darbošanos atbildētājas valdē trešās personas kopējais nesaņemtais neto atalgojums ir 529 116,39 EUR, uz kuru kā dāvanu vēršama piedziņa trešās personas parādsaistību segšanai.

[2.3] Prasība pamatota ar Civillikuma 1., 1912., 1914. un 1927. pantu, kā arī Komerclikuma 221. panta astoto daļu.

[3] Ar Kurzemes rajona tiesas 2024. gada 20. jūnija spriedumu prasība apmierināta un no atbildētājas prasītājas labā piedzīta trešajai personai neizmaksātā valdes locekļa atlīdzība 529 116,39 EUR, tiesāšanās izdevumi 20 191,20 EUR, kā arī noteiktas prasītājas tiesības līdz sprieduma izpildei (izsoles noslēguma dienai) saņemt likumiskos sešus procentus gadā no piespriestās nesamaksātās summas.

[4] Izskatījusi lietu sakarā ar atbildētājas un trešās personas apelācijas sūdzību, Kurzemes apgabaltiesa ar 2024. gada 26. septembra spriedumu prasību apmierinājusi daļēji:

1) piedzinusi no atbildētājas prasītājas labā 502 952,63 EUR un tiesāšanās izdevumus 31 762,76 EUR, kopā 534 715,39 EUR, kā arī noteikusi prasītājai tiesības līdz sprieduma izpildei saņemt likumiskos sešus procentus gadā no piespriestās nesamaksātās summas;

2) noraidījusi prasību daļā par 26 163,76 EUR piedziņu;

3) piedzinusi no prasītājas atbildētājas labā tiesas izdevumus 344,66 EUR un noteikusi atbildētājai tiesības līdz sprieduma izpildei saņemt likumiskos sešus procentus gadā no piespriestās nesamaksātās summas;

4) atmaksājusi atbildētājai no valsts budžeta līdzekļiem pārmaksātās valsts nodevas daļu 201,92 EUR;

5) piedzinusi valsts labā ar lietas izskatīšanu saistītos izdevumus 16,15 EUR no atbildētājas un 0,85 EUR no prasītājas.

Spriedums pamatots ar šādiem motīviem.

[4.1] Lietā nav strīda, ka trešā persona nav segusi parādsaistības prasītājai, kā arī izpildu lietā tiesu izpildītājs nav konstatējis trešajai personai pietiekamus ienākumus un mantu, uz kuru varētu vērst piedziņu atlikušā parāda segšanai.

Lietā konstatēts, ka trešā persona no 1993. gada 28. jūnija līdz 2023. gada 26. jūlijam ieņēma dažādus amatus atbildētājas pārvaldē, proti, bija tās direktors, valdes loceklis, valdes priekšsēdētājs, bet kopš 2023. gada 26. jūlija ir atbildētājas padomes loceklis.

Trešā persona /datums/ guva mugurkaula traumu, kuras rezultātā viņai noteikta invaliditātes 1. grupa ierobežoto pārvietošanās spēju dēļ.

Šobrīd trešās personas ienākumi ir darba alga, jo trešā persona turpina strādāt pie atbildētājas, kā arī invaliditātes pensija, kuru trešā persona saņem no Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūras. Tomēr minēto ienākumu kopsumma ir mazāka par valstī noteikto minimālo mēnešalgu, tādēļ atbilstoši Civilprocesa likuma 594. panta pirmās daļas 3. punktam ieturējumi no šādas summas parādsaistību dzēšanai nav iespējami. Nesegtā parāda daļa ir 1 722 316,64 EUR. Pastāvot šādiem apstākļiem, prasītājai kā kreditorei ir tiesības vērst piedziņu uz trešās personas atdāvināto mantu.

[4.2] Prasītāja uzskata, ka trešā persona ir uzdāvinājusi atbildētājai 529 116,39 EUR, ko veido trešās personas nesaņemtā atlīdzība par atbildētājas valdes priekšsēdētāja un valdes locekļa amata pienākumu pildīšanu

laikā no 2013. gada septembra līdz 2023. gada 26. jūlijam. Minētā summa noteikta, ņemot vērā pētījumā „Valdes priekšsēdētāja un valdes locekļa atalgojums, speciālā analīze” iegūto informāciju, tostarp Latvijas augstākā līmeņa vadītāju atalgojumu laikā no 2013. līdz 2021. gadam.

Saskaņā ar Civillikuma 1912. pantu, kā arī Senāta 2020. gada 29. oktobra sprieduma lietā Nr. SKC-288/2020 7. punktā doto minētās normas iztulkojumu dāvinājums var būt atteikšanās no kādas tiesības apdāvinātajam par labu, un arī personas darbs bez atlīdzības var būt dāvana, uz kuru iespējams vērst piedziņu Civillikuma 1927. panta kārtībā. Tas nozīmē, ka trešās personas nesaņemtā atlīdzība par darbu atbildētājas pārvaldē, izpildot gan valdes priekšsēdētāja, gan valdes locekļa amata pienākumus, atzīstama par dāvanu, uz kuru kreditors var vērst piedziņu.

[4.3] Lietā nodibināts, ka starp atbildētāju un trešo personu 2011. gada 27. decembrī noslēgts darba līgums uz nenoteiktu laiku, ar kuru trešā persona pieņemta darbā valdes locekļa amatā un viņai noteikta darba alga 100 LVL jeb 142,39 EUR mēnesī. Minētais darba algas apmērs noteikts mazāks par tobrīd valstī noteikto minimālo algu 200 LVL, turklāt situācijā, kad trešajai personai bija parādsaistības. Atbilstoši tiesas apstiprinātajam izlīgumam trešā persona bija apņēmusies segt parāda daļu 545 885,33 EUR līdz 2018. gada decembra beigām.

Tomēr trešā persona jau 2009. gadā bija atsavinājusi viņai piederošās atbildētājas kapitāldaļas, nesaņemot par tām samaksu. Tas nozīmē, ka trešā persona atbrīvojās gan no savas mantas, gan piekrita pildīt atbildētājas valdes locekļa amata pienākumus no 2011. gada decembra par atlīdzību, kas bija divas reizes mazāka par tobrīd valstī noteikto minimālo algu, lai tādā veidā faktiski izvairītos no parādsaistību izpildes.

[4.4] Laikā no 2013. gada 1. janvāra līdz septembrim (ieskaitot) atbildētāja, uzskaitot vienu darba stundu katru darba dienu atbilstoši katrā no mēnešiem noteiktajam darba dienu skaitam, aprēķinājusi trešajai personai darba algu 100 LVL ik mēnesi, bet pēc nodokļu atskaitīšanas izmaksājusi 67,64 LVL. Nav strīda, ka trešā persona /datums/ /āvalstī/ guva mugurkaula traumu, kurai sekoja ilgstoša darbnespēja sakarā ar ārstēšanos, kā rezultātā trešajai personai tika piešķirta 1. grupas invaliditāte ierobežoto pārvietošanās spēju dēļ. Kā redzams lietas materiālos, atbildētāja 2013. gada oktobrī, novembrī un decembrī, kā arī 2014. gadā (izņemot 2014. gada maiju, kad trešajai personai uzskaitīta viena darba diena ar astoņām darba stundām, par ko izmaksāta darba alga 5,44 LVL) darba laiku trešajai personai nav uzskaitījusi un arī samaksu par darbu nav veikusi. Tāpat laikā no 2015. gada janvāra līdz 2019. gada septembrim (ieskaitot) trešajai personai nav uzskaitīts darba laiks un arī samaksa par darbu nav veikta. Atbildētāja 2019. gada novembrī trešajai personai uzskaitījusi katru darba dienu divas nostrādātās darba stundas, par ko aprēķinājusi darba algu 200 EUR un pēc nodokļu nomaksas viņai izmaksājusi atlīdzību 136,40 EUR. Laikā no 2020. gada sākuma līdz 2023. gada augustam (ieskaitot) trešajai personai vairs netika uzskaitītas nedz darba dienas, nedz nostrādāto stundu skaits, bet tajā pat laikā viņai aprēķināta un izmaksāta darba alga 200 EUR ik mēnesi (izņemot 2020. gada novembri, kad aprēķināta samaksa par astoņām slimības dienām, kā arī 2021. gada decembri, kad papildus darba algai izmaksāta piemaksa 209,50 EUR). Kopš 2023. gada 1. septembra trešajai personai vairs nekādas izmaksas netiek veiktas.

Pastāvot šādiem apstākļiem, nav pamatoti atbildētājas iebildumi, ka trešā persona kopš traumas gūšanas 2013. gada septembrī nav veikusi valdes locekļa pienākumus sakarā ar ierobežotajām pārvietošanās spējām un noteikto invaliditātes 1. grupu. Gluži pretēji, trešā persona, kurai konstatētas pēc traumas smagas sekas – vispārējo darbību zaudējums diapazonā no 80 līdz 100 % sakarā ar ilgstošiem ļoti smagiem funkcionēšanas ierobežojumiem, kas ietekmē fiziskās spējas, darbības, pašaprūpi un iekļaušanos sabiedrībā, – joprojām bija atbildētājas valdes loceklis un turpināja iesaistīties atbildētājas vadībā, t. i., veica uzņēmējdarbības uzraudzību un kontroli, kā arī citus pienākumus (piemēram, trešā persona kā valdes loceklis 2014. gada 22. aprīlī parakstīja atbildētājas pamatkapitāla palielināšanas noteikumus, dalībnieku reģistru, bet kopš 2019. gada trešā persona pildīja arī atbildētājas valdes priekšsēdētāja amata pienākumus). Fakts, ka kopš 2014. gada 14. janvāra atbildētājas vadībā iesaistījās arī trešās personas dēls /Persona H/, proti, pildīja valdes locekļa amata pienākumus, nepierāda trešās personas aizstāšanu minēto pienākumu izpildē.

Jāpiekrīt atbildētājas iebildumiem, ka trešajai personai noteiktā invaliditāte zināmus laika posmus liedza iespēju veikt amatpersonas pienākumus, it īpaši tas attiecināms uz laiku pēc traumas gūšanas. Tādējādi atzīstams, ka objektīvi pastāvošu iemeslu dēļ trešā persona nepildīja darba pienākumus laikā no /datums/ līdz 2014. gada 21. aprīlim. Līdz ar to minētais laika posms nav attiecināms uz trešās personas atteikšanos no atlīdzības par amata pienākumu izpildi, tādēļ par šo laiku aprēķinātā nesaņemtā atlīdzība no dāvinājuma atbildētājai izslēdzama.

[4.5] Dāvinātās nesaņemtās atlīdzības par valdes locekļa pienākumu pildīšanu aprēķināšanai izmantojams prasītājas iesniegtais pētījums.

Kā redzams lietā esošajā aprēķinā, laikā no 2013. gada 1. septembra līdz 2013. gada 31. decembrim trešajai personai netika izmaksāta atlīdzība 13 715,84 EUR (pēc nodokļu nomaksas), t. i., 3428,96 EUR mēnesī. Tomēr

trešā persona /datums/ guva smagu mugurkaula traumu, kam sekoja ilgstoša ārstēšanās, tādēļ septembrī trešās personas faktiski nostrādāto darba dienu skaits bija piecpadsmit dienas, par ko viņai pienācās atlīdzība 2449,26 EUR. Savukārt pārējā daļā atlīdzība 11 266,58 EUR apmērā nav iekļaujama dāvinājumā atbildētājam, jo pastāvēja objektīvi apstākļi, kuru dēļ trešā persona neveica darba pienākumus.

Laikā no 2014. gada 1. janvāra līdz 2014. gada 31. decembrim aprēķinātā trešajai personai neizmaksātā atlīdzība ir 48 977,12 EUR (pēc nodokļu nomaksas), t. i., 4081,43 EUR mēnesī. Tā kā trešā persona objektīvu iemeslu dēļ nepildīja valdes locekļa amata pienākumus līdz 2014. gada 21. aprīlim, neizmaksātā atlīdzība aprēķināma par pilniem astoņiem mēnešiem un septiņām darba dienām 2014. gada aprīlī, kas kopumā ir 34 079,94 EUR.

Tādējādi strīdus laika posmā trešajai personai netika izmaksāta atlīdzība kopā 502 952,63 EUR, kas uzskatāma par trešās personas dāvinājumu atbildētājam, uz kuru prasītājam ir tiesības atbilstoši Civillikuma 1927. pantam vērst piedziņu trešās personas parādsaistību segšanai. Pārējā daļā, t. i., daļā par piedziņas vērsanu uz valdes loceklim neizmaksāto atlīdzību 26 163,76 EUR kā dāvanu atbildētājam, prasība noraidāma.

[5] Par minēto spriedumu daļā, ar kuru apmierināta prasība, atbildētāja un trešā persona iesniegušas kasācijas sūdzību, kurā lūdz spriedumu šajā daļā atcelt un nodot lietu jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā.

Kasācijas sūdzība pamatota ar šādiem argumentiem.

[5.1] Apelācijas instances tiesa pārkāpusi Civilprocesa likuma 93. panta pirmās daļas prasības.

Pirmkārt, konkrētajā lietā prasītāja ir izmantojusi atkāpšanos no vispārīgā pierādīšanas principa un kā pamatu savai prasībai izvirzījusi līdzdalībnieku ļaunprātīgas rīcības prezumpciju. Šādā situācijā atbildētāja norādīja uz lietā pastāvošiem objektīviem apstākļiem, kuru dēļ konkrētajā gadījumā nav piemērojama minētā prezumpcija. Proti, trešā persona kā valdes loceklis nesaņēma atlīdzību muguras traumas un tai sekojošas paralīzes dēļ. Faktiski atbildētājam uzlikts pienākums pierādīt negatīvu faktu, ka trešā persona nav pildījusi valdes locekļa pienākumus un atbildētāja nav saņēmusi dāvinājumu no trešās personas, kas izpaudies kā „lietu bezmaksas pārziņa”. Atbildētājas ieskatā tiesai bija jākonstatē, ka atbildētāja ir atspēkojusi līdzdalībnieku ļaunprātīgas rīcības prezumpciju, tādēļ turpmākā prasības pierādīšana bija jāveic prasītājam. Pārliekot visu pierādīšanas nastu uz atbildētāju, radīta likumam neatbilstoša situācija, kad ikviena valdes locekļa kreditors, uzzinot par atlīdzības nesaņemšanu vai tās apmēru, kas kreditoram šķiet pārāk zems, var vērsties tiesā ar prasību pret attiecīgo kapitālsabiedrību tikai uz pieņēmuma pamata, ka starp valdes locekli un kapitālsabiedrību pastāv ļaunprātīga vienošanās, turklāt neiesniedzot pierādījumus, kas šādas aizdomas objektīvi pamato. Konkrētajā gadījumā prasītāja nav iesniegusi attiecīgus pierādījumus, tādēļ spriedums balstīts uz pieņēmumu, ka atbildētāja ir saņēmusi dāvinājumu no trešās personas, kas izpaudies kā lietu bezmaksas pārziņa.

Otrkārt, laika posmā, par kuru celta prasība, atbildētāja nekādu dāvinājumu nav saņēmusi, jo trešā persona nepildīja nedz valdes locekļa, nedz valdes priekšsēdētāja pienākumus. Tiesas secinājums, ka seši mēneši (no /datums/ līdz 2014. gada 22. aprīlim) bija pilnīgi pietiekami, lai trešā persona pēc muguras traumas un abu kāju paralīzes atgūtu darba spējas un varētu vadīt un pārstāvēt kapitālsabiedrību atbilstoši Komerclikuma 221. panta pirmajā daļā noteiktajam, nav pamatots. Konkrētajā situācijā tiesa nav ņēmusi vērā apstākli, ka mugurkaula trauma, kuras rezultātā trešajai personai iestājās apakšējā paraplēģija jeb abu kāju paralīze, pilnīgi izmainīja trešās personas dzīvi, jo viņai bija nepieciešams ne tikai morāls atbalsts, bet arī nepārtraukta fiziska palīdzība no līdzcilvēkiem. Turklāt trešajai personai pēc traumas tika noteikts 80 – 100 % darbspēju zudums.

[5.2] Apelācijas instances tiesa nepareizi piemēroja Komerclikuma 221. panta pirmo un astoto daļu kopsakarā ar Civillikuma 1912., 1914. un 1927. pantu, pārkāpa Civilprocesa likuma 5. panta sestās daļas prasības.

Pārsūdzētā sprieduma motīvu daļā ietvertā argumentācija liecina, ka tiesa valdes locekļa statusu apsvērusi pēc darba tiesisko attiecību, bet nevis pēc Komerclikuma regulējuma. Proti, pretēji pastāvošajai tiesu praksei un Komerclikuma regulējumam tiesa atzinusi, ka trešā persona ir bijusi darba tiesiskajās attiecībās ar atbildētāju un uz trešo personu kā atbildētājas valdes locekli ir attiecinājusi darba tiesību institūtus – darba pienākumus, darba algu, minimālo mēneša darba algu, normālo darba laiku, darba laika uzskaiti, darba līguma izbeigšanu un citus. Tomēr neviens no uzskaitītajiem darba tiesību institūtiem neietilpst Komerclikuma tiesiskajā regulējumā attiecībā uz valdes locekļiem. Līdz ar to tiesai nebija pamata izdarīt secinājumus par valdes locekļa darba samaksas neatbilstību valstī noteiktajai minimālajai mēneša darba samaksai, kā arī par atbildētājas nepareizi uzskaitīto trešās personas darba laiku.

Turklāt apelācijas instances tiesa citējusi vienīgi Senāta 2020. gada 29. oktobra sprieduma lietā Nr. SKC-288/2020, [ECLI:LV:AT:2020:1029.C33432217.10.S](#), atziņas, lai gan tajā pašā lietā Senāts 2023. gada 25. aprīļa spriedumā lietā Nr. SKC-38/2023, [ECLI:LV:AT:2023:0425.C33432217.18.S](#), sniedza papildu skaidrojumu par iepriekš izteiktajām atziņām, kas netika ņemts vērā izskatāmajā lietā. Līdz ar to citētās judikatūras izmantošana,

pamatojot Komerclikuma 221. panta astotās daļas piemērošanu konkrētajā lietā, nav attaisnojama. Senāta spriedumos vairākkārt ir uzsvērtā nepieciešamība, atsaucoties uz judikatūras atziņām, norādīt, kā attiecīgajā spriedumā sniegtais tiesību normu iztulkojums ir saistāms ar izšķiramajā strīdā vērtējamiem tiesību jautājumiem un kur ir saskatāma strīda apstākļu līdzība (identiskums) ar norādītajā kasācijas instances tiesas spriedumā analizētajiem. Šādu norādi pārsūdzētais spriedums nesatur.

Civillikuma 1927. panta piemērošanas pamatā ir dāvinājums, kas jākonstatē. Turklāt, ja dāvinājuma priekšmets ir valdes locekļa ikmēneša atlīdzība, tad visi minētās normas priekšnoteikumi bija jākonstatē katram mēnesim atsevišķi un visu desmit gadu garumā. Pārsūdzētā sprieduma motīvu daļā šāda priekšnoteikumu konstatēšana un izvērtējums nav ietverts. Tiesa nav ņēmusi vērā, ka atbilstoši Komerclikuma 221. panta astotajai daļai valdes loceklim ir tiesības, bet nevis pienākums saņemt atlīdzību. Turklāt minētā norma kopsakarībā ar Komerclikuma 221. panta pirmo daļu noteic, ka šīs tiesības ir par kapitālsabiedrības vadīšanu un pārstāvēšanu, kā arī ir atbilstošas valdes locekļa pienākumu apjomam un kapitālsabiedrības finansiālajam stāvoklim. Tas nozīmē, ka, ievērojot iepriekšminētos likumā paredzētos kritērijus, ne visos gadījumos kapitālsabiedrībai ir pienākums valdes loceklim maksāt atlīdzību. Situācijā, kad atlīdzība noteikta atbilstoši valdes locekļa pienākumu apjomam un kapitālsabiedrības finansiālajam stāvoklim, kapitālsabiedrības lietu bezmaksas pārziņu nevar atzīt par dāvinājumu Civillikuma 1912. un 1914. panta izpratnē, uz kuru varētu vērst piedziņu saskaņā ar Civillikuma 1927. pantu. Tādējādi pastāvot strīdam, nepietiek pierādīt vienīgi faktu, ka parādnieks, būdams valdes loceklis, nav saņēmis atlīdzību. Lai no valdes locekļa nesaņemtās atlīdzības būtu pamats apmierināt kreditora prasījumu saskaņā ar Civillikuma 1927. pantu, lietā konstatēto faktisko apstākļu un iegūto pierādījumu (tiešo un netiešo) kopumam jāliecina par to, ka šādā veidā ir noticis dāvinājums. Tāpat jāņem vērā, ka valdes locekļa tiesības uz atlīdzību ir cieši saistītas ne tikai ar viņa pienākumiem un kapitālsabiedrības finansiālo stāvokli, bet arī ar reāli veikto kapitālsabiedrības vadību un pārstāvību (Komerclikuma 221. panta pirmā daļa) un valdes locekļa atbildību Komerclikuma 169. panta pirmās daļas izpratnē par kapitālsabiedrības mantiskajām interesēm pretēju darbību. Lai Civillikuma 1914. panta izpratnē konstatētu, ka valdes loceklis ir atteicies no savām tiesībām uz atlīdzību par labu kapitālsabiedrībai, nepieciešams nodibināt pušu starpā pastāvošu reālu saistību, nevis tikai normatīvajos aktos paredzētās tiesības saņemt šādu atlīdzību.

[6] Paskaidrojumos par kasācijas sūdzību prasītāja norādījusi, ka galvenais strīda aspekts ir līdzdalībnieku ļaunprātīgas rīcības prezumpcijas piemērošana un tas, ka nedz atbildētāja, nedz trešā persona to nav atspēkojusi. Pirmais kasācijas sūdzības arguments par it kā pretrunīgu likumu piemērošanu nav saistīts ar prezumpcijas atspēkošanu. Darba tiesību regulējums pārsūdzētajā spriedumā ir minēts tādēļ, ka pati atbildētāja ir iesniegusi pierādījumus, kas norāda uz darba tiesiskajām attiecībām.

Otrais kasācijas sūdzības arguments, ka trešā persona nevarēja pildīt valdes locekļa pienākumus, nav pamatots, jo lietā esošie pierādījumi to neapstiprina. Turklāt arguments, kas pieprasa pēc būtības pārvērtēt pierādījumus, nav izskatāms kasācijas tiesvedības kārtībā.

Trešais kasācijas sūdzības arguments (par pierādīšanas nastu) nav pamatots, jo lietā ir piemērojama līdzdalībnieku ļaunprātīgas rīcības prezumpcija un tieši atbildētājam bija pienākums to atspēkot.

Motīvu daļa

[7] Pārbaudījis sprieduma likumību attiecībā uz personām, kuras to pārsūdzējušas, un attiecībā uz argumentiem, kas minēti kasācijas sūdzībā, kā to noteic Civilprocesa likuma 473. panta pirmā daļa, Senāts atzīst, ka pārsūdzētais spriedums daļā, ar kuru apmierināta prasība, atceļams turpmāk norādīto apsvērumu dēļ.

Tiesību jautājumi

[8] Senātam izskatāmajā lietā ir jāatbild uz tiesību jautājumiem, vai valdes locekļa amata pienākumu pildīšana (darbs) var būt dāvinājuma priekšmets un „manta”, uz kuru Civillikuma 1927. panta izpratnē iespējams vērst piedziņu, kā arī, vai atteikšanās no nenoteiktas atlīdzības par valdes locekļa pienākumu pildīšanu var būt dāvinājuma priekšmets un „manta”, uz kuru kreditors var vērst piedziņu saskaņā ar Civillikuma 1927. pantu.

[9] Senāta judikatūrā šobrīd ir atzīts, ka saskaņā ar Civillikuma 1914. pantu arī bez atlīdzības veikts kādas personas darbs Civillikuma 1912. panta izpratnē var būt dāvana, uz kuru iespējams vērst piedziņu Civillikuma 1927. panta kārtībā. Turklāt ar iepriekšminēto saprotot arī kapitālsabiedrības valdes locekļa atteikšanos no Komerclikuma 221. panta astotajā daļā paredzētajām tiesībām uz atlīdzību, kuru nosaka atbilstoši šajā tiesību

normā paredzētajiem kritērijiem (sk. *Senāta 2020. gada 29. oktobra sprieduma lietā Nr. SKC - 288/2020, ECLI:LV:AT:2020:1029.C33432217.10.S, 7. punktu*; 2023. gada 25. aprīļa sprieduma lietā Nr. SKC-38/2023, *ECLI:LV:AT:2023:0425.C33432217.18.S, 7. punktu*).

Turpmāk norādīto motīvu dēļ Senāts saskata pamatu atkāpties no atziņas, ka kādas personas darbs kā lietu bezmaksas pārziņa var būt dāvana, uz kuru saskaņā ar Civillikuma 1927. pantu var vērst piedziņu. Vienlaikus Senāts precizē, ka kapitālsabiedrības valdes locekļa atteikšanās no atlīdzības var būt dāvinājuma un piedziņas priekšmets Civillikuma 1927. panta izpratnē tikai tad, ja valdes loceklis ir atteicies no tādas atlīdzības, kura ir bijusi pielīgta un nopelnīta.

Civillikuma 1927. panta mērķis un piemērošanas priekšnoteikumi

[10] Civillikuma 1927. panta pirmajā un otrajā teikumā noteikts: „Manta atzīstama par dāvinātu tikai tiktāl, ciktāl no tās atvilkti dāvinātāja parādi. Tajā gadījumā, kad dāvinātājs nespēj samaksāt parādus, kuri viņam bijuši dāvināšanas laikā, ne vien viņa kreditori var prasīt sev apmierinājumu no viņa dāvanas, bet arī viņš pats var prasīt no apdāvinātā, lai no viņa dāvinātās mantas dod atpakaļ šo parādu samaksai vajadzīgo daļu.”

[10.1] Senāta pastāvīgajā judikatūrā, kas izveidojusies jautājumā par Civillikuma 1927. panta piemērošanu, uzsvērts, ka minētajā tiesību normā paredzētais kreditora tiesību aizsardzības līdzeklis prasīt apmierinājumu no dāvanas (dāvinājuma priekšmeta), neapstrīdot dāvinājuma līguma spēkā esību, saistīts ar diviem apstākļiem: 1) mantas dāvināšanas laikā tās dāvinātājam bija parāds un 2) dāvinātājs nespēj šo parādu samaksāt (sk., piemēram, *Senāta 2025. gada 29. janvāra sprieduma lietā Nr. SKC-12/2025, ECLI:LV:AT:2025:0129.C29350820.19.S, 9.2. punktu un tajā minēto judikatūru, 2025. gada 5. marta sprieduma lietā Nr. SKC-324/2025, ECLI:LV:AT:2025:0305.C30572822.12.S, 10.2. punktu*). Kreditoram ir tiesības sekot atdāvinātajam mantiskajam labumam un, neapstrīdot dāvinājuma līgumu, saņemt apmierinājumu no atbildētajam uzdāvinātā mantiskā labuma, ja parādniekam nav citu līdzekļu parāda dzēšanai (sk. *Senāta 2025. gada 29. janvāra sprieduma lietā Nr. SKC-12/2025, ECLI:LV:AT:2025:0129.C29350820.19.S, 9.2. punktu un tajā minēto judikatūru*).

Darījuma noslēgšanas mērķim (vai tas ir pretējs likuma prasībām) šajā gadījumā nav nozīmes, proti, ir kļūdaini šo tiesību institūtu sasaistīt ar darījumiem, kas noslēgti kreditoriem par ļaunu (sk. *Rozenfelds J. Nekustams īpašums kā visas mantas dāvinājuma priekšmets. Starptautisko un Eiropas Savienības tiesību piemērošana nacionālajās tiesās: Latvijas Universitātes 78. starptautiskās zinātniskās konferences rakstu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2020, 267.-268. lpp.*). Tādējādi Civillikuma 1927. panta mērķis ir aizsargāt tādu kreditoru likumiskās intereses, kuru parādnieki veic „visas mantas dāvinājumu”.

No iepriekšminētā secināms, ka Civillikuma 1927. pantā paredzētais kreditora tiesiskās aizsardzības līdzeklis attiecas tikai uz tiem kreditoriem, kuriem dāvinātājs bija parādā dāvināšanas laikā, un ja parādniekam nav citu līdzekļu parāda dzēšanai. Pastāv arī cits kreditora tiesiskās aizsardzības līdzeklis ar citiem piemērošanas nosacījumiem – prasība par darījuma, kas noslēgts kreditoram par ļaunu, atzīšanu par spēkā neesošu jeb *actio pauliana* (sk. Civillikuma 1438. panta piezīmi). Šādas prasības celšanas gadījumā būtisks ir dāvinātāja ļauns nolūks kaitēt kreditoram un apdāvinātā zināšanas par iepriekšminēto nolūku, kuras atsevišķos gadījumos ir prezumējamas (sk., piemēram, *Senāta 2020. gada 9. marta sprieduma lietā Nr. SKC-79/2020, ECLI:LV:AT:2020:0309.C17130915.4.S, 12.3. punktu*).

Turpretim, kā tas skaidri izriet no Civillikuma 1927. panta (un atzīts tiesību doktrīnā un nostiprināts judikatūrā), nevienam no šiem darījumu atzīšanas par spēkā neesošiem (saistībā ar to, ka tie noslēgti kreditoriem par ļaunu) paredzētajiem apstākļiem nav nozīmes minētā likuma panta pirmā un otrā teikuma piemērošanā.

[10.2] Kasācijas sūdzībā pamatoti norādīts, ka Civillikuma 1927. panta piemērošanai ir nepieciešams konstatēt tagadējās mantas dāvinājuma faktu. Saskaņā ar Civillikuma 1926. panta dāvinājuma objekts nevar būt nākotnē iegūstama manta, bet var būt dāvinātāja tagadējā, t. i., tikai jau esošā manta, kas piešķirama un nododama apdāvinātajam. Nākamās mantas vai arī kopā tagadējās un nākamās mantas piešķirums nākotnē, kaut arī līgums būtu nosaukts par dāvinājumu, atzīstams par mantojuma līgumu, un attiecībā uz to piemērojami mantojuma līguma noteikumi (Civillikuma 639.–654. pants). Līdz ar to Civillikuma 1927. pants piemērojams tikai gadījumos, kad ir konstatējams tagadējās mantas dāvinājums.

[10.3] Lai konstatētu tagadējās mantas dāvinājumu, nepieciešama šādu Civillikuma 1912. un 1915. pantā noteikto priekšnoteikumu esība dāvinājuma brīdī:

1) dāvinātāja mantas samazinājums (šī pazīme Civillikuma 1912. pantā izteikta ar vārdiem „piešķir” un „bez atlīdzības”);

2) apdāvinātā mantas pieaugums (šī pazīme Civillikuma 1912. pantā izteikta ar vārdiem „piešķir” un „bez atlīdzības”);

3) dāvinātāja nolūks apdāvināt ieguvēju jeb *animus donandi* (šī pazīme Civillikuma 1912. pantā izteikta ar vārdiem „aiz devības”);

4) dāvinājuma pieņemšana (šī pazīme paredzēta Civillikuma 1915. pantā) jeb apdāvināmā piekrišana dāvinājuma priekšmeta bezatlīdzības iegūšanai (sk. *Komentārs Vietējo Civillikumu korojuma 4464. pantam. Grām.: Буковский В. (сост.). Сводъ гражданскихъ узаконений губерний Прибалтийскихъ (съ продолжениемъ 1912–1914 г.г. и съ разъяснениями въ 2 томахъ). Т. II., содержащий Право требований. Рига: Г. Гемпель и Ко, 1914, с. 1964-1965).*

[10.4] Turklāt attiecībā uz trešo priekšnoteikumu norādāms, ka dāvinātāja nolūks aiz devības dot mantu apdāvinātajam jeb *animus donandi* saskaņā ar Civillikuma 1912. un 1914. pantu nekad nav prezumējams (sal. *Senāta 1928. gada 31. maija spriedums Nr. 86. Grām.: IV Izvilkumi no Latvijas Senata Civilā Kasācijas departamenta spriedumiem. Otrais izdevums. Sastādījuši Konradi F., Walter A. Rīga: Autoru izdevums, 1933, 48.-49. lpp.*). Fakts, ka kaut kas dots bez atlīdzības, vēl neliecina par nolūku aiz devības palielināt otra mantu. Kritēriji „bez atlīdzības” un „aiz devības” ir nošķirami un ir patstāvīgi dāvinājuma elementi (sk. *Komentārs Vietējo Civillikumu korojuma 4464. pantam. Grām.: Буковский В. (сост.). Сводъ гражданскихъ узаконений губерний Прибалтийскихъ (съ продолжениемъ 1912–1914 г.г. и съ разъяснениями въ 2 томахъ). Т. II., содержащий Право требований. Рига: Г. Гемпель и Ко, 1914, с. 1966, д)).*

[10.5] Civillikuma 1927. panta otrajā teikumā minētais apmierinājums no dāvanas ir attiecināms tikai uz tādiem dāvinājuma priekšmetiem, kas rada mantas pieaugumu tiešā veidā. Proti, tādiem dāvinājuma priekšmetiem, kas var būt par piedziņas vai atsavināšanas priekšmetiem. Iepriekšminētais saistāms ar to, ka apdāvinātais ar dāvinājumu neklūst par 1927. panta otrajā teikumā minētā dāvinātāja kreditora parādnieku. Iestājoties likumā noteiktajiem nosacījumiem, kreditors var prasīt izdot dāvinājuma priekšmetu un vērst piedziņu uz dāvinājuma priekšmetu (sk. *Komentārs Vietējo civillikumu korojuma 4494. pantam. Grām.: Буковский В. (сост.). Сводъ гражданскихъ узаконений губерний Прибалтийскихъ (съ продолжениемъ 1912–1914 г.г. и съ разъяснениями въ 2 томахъ). Т. II., содержащий Право требований. Рига: Г. Гемпель и Ко, 1914, с. 1981, в), с. 1982, з)).*

Proti, runa ir par vēršanos ar piedziņu pret dāvinājuma priekšmetu tā, it kā tas vēl atrastos dāvinātāja mantā. Tieši tāpēc, ka manta ir atzīstama par dāvinātu tikai tiktāl, ciktāl no tās atvilkti dāvinātāja parādi, dāvinātāja kreditoram ir tiesības prasīt vērst piedziņu pret dāvināto priekšmetu, kā arī pašam dāvinātajam prasīt parādu samaksai vajadzīgo daļu no dāvinātā (sal. *Senāta 2010. gada 12. maija sprieduma lietā Nr. SKC-121/2010, C29368204, 6.1. punktu; Erdmann C. System des Privatrechts der Ostseeprovinzen Liv-, Est- und Curland. Vierter Band. Obligationen Recht. Riga: N. Kymmels Verlag, 1894, S. 460).*

[10.6] Civillikuma 1925.–1927. pantā regulēts sevišķs dāvinājuma veids – visas mantas dāvinājums. Tiesību doktrīnā, komentējot Civillikuma 1925. pantam (paredz tiesību ikvienam dāvināt visu mantu) analogisku tiesību normu, norādīts, ka runa ir nevis par universālu pēctecību, bet gan par singulāru pēctecību. Proti, visas mantas dāvinājuma gadījumā katra tajā ietilpstošā tiesība cedējama un priekšmeti ir nododami atsevišķi apdāvinātajam. Proti, dāvinājuma priekšmetiem jābūt tādiem, kurus var nodot vai cedēt un piekrist pieņemt (sk. *Komentāru Vietējo Civillikumu korojuma 4491. un 4493. pantam. Grām.: Буковский В. (сост.). Сводъ гражданскихъ узаконений губерний Прибалтийскихъ (съ продолжениемъ 1912–1914 г.г. и съ разъяснениями въ 2 томахъ). Т. II., содержащий Право требований. Рига: Г. Гемпель и Ко, 1914, с. 1979).*

Tas saskan ar Civillikuma 1915.–1917. pantā paredzēto. Kā minēts iepriekš, Civillikuma 1915. panta pirmajā daļā noteikts, ka, lai dāvinājums būtu spēkā, tas jāpieņem apdāvināmajam vai viņa vietniekam. Civillikuma

1917. panta pirmajā teikumā paredzēts, ka ar ķermeniskas lietas nodošanu tiek iegūtas īpašuma tiesības, bet saskaņā ar Civillikuma 1918. pantu, ja dāvinājuma priekšmets ir prasījumi, tad tiesība uz tiem pāriet uz apdāvināto uz cesijas pamata no tā laika, kad dāvinājums atzīstams par notikušu.

Līdz ar to noskaidrojams: 1) vai visus iepriekšminētos dāvinājuma priekšnoteikumus var konstatēt attiecībā uz kapitālsabiedrības valdes locekļa amata pienākumu pildīšanu, t. i., kā apdāvinātā (kapitālsabiedrības) lietu bezmaksas pārziņu un 2) vai visi iepriekšminētie nosacījumi ir konstatējumi arī gadījumā, kad runa ir par atteikšanos no Komerclikuma 221. panta astotajā daļā paredzētās atlīdzības par valdes locekļa pienākumu pildīšanu.

Lietu bezmaksas pārziņa un Civillikuma 1925.-1927. pantā paredzētā dāvinājuma konstatēšana

[11] Apdāvinātā lietu bezmaksas pārziņas gadījumā nav runas par dāvinājuma priekšmeta nonākšanu apdāvinātā mantā, jo nav nodots kāds priekšmets vai cedēta kāda tiesība.

[11.1] Ievērojot Civillikuma 841. pantu, kā arī Civillikuma 1915.-1917. pantu, apdāvinātā lietu bezmaksas pārziņas gadījumā šāds cedējams vai nododams priekšmets nav konstatējams.

Turklāt atšķirībā no Civillikuma 1912. panta, kurā kā dāvinājuma objekts minēta mantiska vērtība, Civillikuma 1927. pantā runa ir tikai par mantu.

Kapitālsabiedrības valdes locekļa amata pienākumu pildīšana bez atlīdzības (apdāvinātā lietu bezmaksas pārziņa) atbilstoši Civillikuma 841. pantam un Senāta agrāk izteiktajām atziņām neietilpst mantas jēdzienā. Proti, pakalpojums neatbilst nedz ķermeniskas, nedz bezķermeniskas lietas jēdzienam, un tāpēc nevar būt mantas sastāvdaļa. Juridiski nav iespējams nodot īpašuma tiesību uz pakalpojumu, tāpat pakalpojumu kā darbību nevar uzskatīt arī par prasījumu vai citu līdzējam piederošu tiesību, kas ietilpst viņa mantas sastāvā (sk. *Senāta 2012. gada 25. janvāra sprieduma lietā Nr. SKC-11/2012, C04256907, 13.1. punktu*).

Ja runa ir par mantu kā tiesību subjekta atbildības objektu, tad darbības kā apdāvinātā lietu bezmaksas pārziņa, kas būtībā ir pakalpojums, nevar būt atbildības objekts un līdz ar to par Civillikuma 1927. pantā paredzētās piedziņas priekšmetu.

Turklāt jāņem vērā, ka, bez atlīdzības pārzinot apdāvinātā lietas, dāvinātājam nesamazinās manta, jo netiek nodotas ne lietas, ne arī cedētas tiesības. Kā izriet no tiesību doktrīnas, apdāvinātā lietu bezmaksas pārziņa ir tāda veida mantiskā vērtība, kas apdāvinātajam rada tikai iespēju ietaupīt izmaksas (sk. *Komentārs Vietējo Civillikumu korojuma 4468. pantam. Grām.: Буковский В. (сост.). Сводъ гражданскихъ узаконений губерний Прибалтийскихъ (съ продолжениемъ 1912–1914 г.г. и съ разъяснениями въ 2 томахъ). Т. II., содержащий Право требований. Рига: Г. Гемпель и Ко, 1914, с. 1967 б*)). Taču kā tāda izmaksu ietaupīšana nepavairo tiešā veidā personas (izmaksu ietaupītāja) mantu, lai gan to var uzskatīt par mantisku vērtību (interesi), tādu labumu, kurš civiltiesiskajā aprītē novērtējams naudā (sk. *Dernburg H. Pandekten. Zweiter Band. Obligationen Recht. Sechste, verbesserte Auflage. Berlin: Verlag von H. W. Müller, 1900, S. 50-51*).

Tā kā Civillikuma 1927. pants ir piemērojams tikai attiecībā uz mantu, t. i., tādiem dāvinājuma priekšmetiem, kas var ietilpt mantā, bet valdes locekļa pakalpojums (pienākumu pildīšana) nav manta, tad nedz uz valdes locekļa pienākumu pildīšanu, nedz arī uz darbu Civillikuma 1927. pants nav piemērojams.

[11.2] Senāts norāda, ka no valdes locekļa pienākumu pildīšanas bez atlīdzības vai par nelielu atlīdzību neizriet valdes locekļa nolūks apdāvināt kapitālsabiedrību, pildot valdes locekļa pienākumus šajā kapitālsabiedrībā.

Pirmkārt, kā jau minēts šā sprieduma 10.4. punktā, nolūks apdāvināt saskaņā ar Civillikuma 1912. un 1914. pantu nekad nav prezumējams. Lai arī apdāvinātās personas lietu bezmaksas pārziņa var būt dāvinājuma līguma priekšmets, tas nenožīmē, ka jebkuras citas personas lietu bezmaksas pārziņas gadījumā ir noslēgts dāvinājuma līgums.

Otrkārt, valdes locekļa un kapitālsabiedrības attiecības pēc būtības ir pilnvarojuma tiesiskās attiecības. Savukārt pilnvarojuma tiesiskās attiecības var būt gan atlīdzības, gan bezatlīdzības tiesiskās attiecības. Tas izriet no Civillikuma 2289. panta, kurā kā pilnvarojuma līguma būtiska sastāvdaļa nav norādīta atlīdzība par uzdevuma izpildi. Proti, no Civillikumā iekļautā pilnvarojuma līguma regulējuma neizriet pilnvarnieka subjektīva prasījuma tiesība uz atlīdzību, ja vien tāda nav pielīgta.

Iemesli tam, kādēļ kapitālsabiedrība un valdes loceklis izvēlas vienoties par bezatlīdzības attiecībām, var būt dažādi, ievērojot personīgos un komerciālos apsvērumus. Piemēram, situācijā, kad valdes loceklis ir tieši vai netieši uzskatāms par kapitālsabiedrības dalībnieku vai akcionāru, viņa amata pienākumu pildīšana bez atlīdzības vai par nelielu atlīdzību var būt vērsta uz kapitālsabiedrības mantas pavairošanu, lai tādā veidā tiktu iegūts labums kapitālsabiedrības peļņas (dividenžu) sadalīšanas gadījumā, vai arī var tikt paredzētas personāla opcijas (Komerclikuma 248.¹ pants). Šajos divos gadījumos ieguvumi tiek atlikti uz kādu laiku nākotnē, taču iespējami arī citi iemesli.

[11.3] Ņemot vērā iepriekšminētos apsvērumus, secināms, ka kapitālsabiedrības valdes locekļa pienākumu pildīšana bez atlīdzības kā lietu bezmaksas pārziņa nav tāds dāvinājuma priekšmets, par kuru kreditors var celt prasību saskaņā ar Civillikuma 1927. panta otro teikumu, t. i., uz to nevar vērst piedziņu minētās normas kārtībā.

Ievērojot minēto, Senāts atkāpjas no judikatūrā iekļautās atziņas, ka saskaņā ar Civillikuma 1914. pantu arī bez atlīdzības veikts kādas personas darbs (lietu bezmaksas pārziņa) Civillikuma 1912. panta izpratnē var būt dāvana, uz kuru iespējams vērst piedziņu atbilstoši Civillikuma 1927. pantam.

Atteikšanās no Komerclikuma 221. panta astotajā daļā paredzētās atlīdzības par valdes locekļa pienākumu pildīšanu un Civillikuma 1925.–1927. pantā paredzētā dāvinājuma konstatēšana

[12] Par dāvinājuma priekšmetu Civillikuma 1914. panta izpratnē var būt dāvinātāja atteikšanās no kādas savas tiesības apdāvinātā labā, tostarp atteikšanās no prasījuma tiesībām uz atlīdzību. Prasījuma tiesības kā bezķermeniskas lietas ietilpst mantā (sk. Civillikuma 841. pantu), līdz ar to tās var būt piedziņas priekšmets kreditora prasībā, kas celta uz Civillikuma 1927. panta pamata.

[12.1] Nav šaubu, ka valdes loceklis var atteikties no viņam noteiktas konkrētas atlīdzības. Tomēr konstatēt atteikšanos no kādas tiesības apdāvinātajam par labu Civillikuma 1914. panta izpratnē nav iespējams, ja atteikšanās priekšmets ir abstraktas Komerclikuma 221. panta astotajā daļā noteiktās tiesības uz atlīdzību.

Komerclikuma 221. panta astotā daļa tikai vispārīgi paredz kapitālsabiedrības valdes locekļa tiesības uz atlīdzību, kas atbilst viņa pienākumiem un kapitālsabiedrības finansiālajam stāvoklim. Turklāt saskaņā ar minēto normu atlīdzība kapitālsabiedrības valdes loceklim var tikt noteikta ar kapitālsabiedrības padomes vai dalībnieku lēmumu.

Tiesas kompetencē neietilpst izvērtēt kapitālsabiedrības padomes vai tās dalībnieku saimnieciskus vai organizatoriskus lēmumus attiecībā uz valdes loekli, jo, kā atzīts judikatūrā, pat uz vairāk aizsargātu personu, kas ir darbinieks, šo jautājumu izlemšana neietilpst tiesas vai darbinieka, bet gan darba devēja kompetencē (sk., piemēram, Senāta 2016. gada 4. marta sprieduma lietā Nr. SKC-1194/2016, [C27194814](#), 10.3. punktu; 2008. gada 14. aprīļa sprieduma lietā Nr. SKC-145/2008, 5. lpp.). Proti, tiesai, nepastāvot juridiskam pamatam, nav iemesla iejaukties komersanta lēmumu pieņemšanas lietderības apsvērumos. Šie jautājumi ir tikai kapitālsabiedrības padomes vai dalībnieku kompetencē.

Puses savas privātautonomijas ietvaros ir tiesīgas nodibināt saistību par konkrētas atlīdzības samaksu valdes loceklim, kā arī noteikt kritērijus atlīdzības apmēram, ko valdes loceklis varētu saņemt, piemēram, sasniedzot attiecīgus saimnieciskos rādītājus vai pastāvot konkrētiem finansiālajiem apstākļiem vai sasniegtai komercdarbības attīstības stadijai. Taču Komerclikuma 221. panta astotā daļa nepiešķir valdes loceklim subjektīvās tiesības prasīt no kapitālsabiedrības konkrētu atlīdzību par valdes locekļa amata pienākumu pildīšanu, bet gan paredz tiesības, ievērojot likumā minētos kritērijus, kapitālsabiedrības padomei vai tās dalībniekiem noteikt vai nenoteikt atlīdzību. Turklāt, kā Senāts ir norādījis savā judikatūrā, tad atlīdzība nav valdes locekļa un kapitālsabiedrības tiesisko

attiecību priekšnosacījums, proti, tāds, no kura atkarīga šo attiecību pastāvēšana (sk., piemēram, *Senāta 2022. gada 14. septembra sprieduma lietā Nr. SKC-71/2022, ECLI:LV:AT:2022:0914.C33594518.14.S, 7.2. punktu*).

Ievērojot minēto, gadījumā, ja Komerclikuma 221. panta astotajā daļā paredzētajā kārtībā kapitālsabiedrības padome vai dalībnieki ar lēmumu nav noteikuši valdes loceklim atlīdzību, nevar uzskatīt, ka valdes loceklim ir radušās īstenojamas prasījuma tiesības uz atlīdzību vai tās noteikšanu. Savukārt tādā gadījumā, kā izskatāmajā lietā, kad valdes loceklim ir noteikta atlīdzība, nav pamata runāt par kādu vēl citu, lielāku atlīdzību, kas viņam varētu pienākties. Tādējādi nav juridiska pamata iejaukties komercdarbības lēmumu lietderības apsvērumos.

[12.2] Pilnvarniekam tiesības prasīt atlīdzību ir noteiktas tikai likumā paredzētos izņēmuma gadījumos. Piemēram, Komerclikuma 49. pantā attiecībā uz komercaģentu un 395. pantā attiecībā uz komersantu paredzēta minētajām personām tiesība tiesas ceļā prasīt noteikt atlīdzību, ja tāda nav pielīgta. Savukārt uzņēmuma līguma tiesisko attiecību kontekstā Civillikums paredz, ka uzņēmējam, bet nevis viņu kreditoram, ir tiesība prasīt atlīdzības noteikšanu, ja tā nav bijusi noteikta (sk. Civillikuma 2212. panta otro daļu).

Tāpat arī darbiniekam ir tiesības uz līgumā pielīgto atlīdzību, bet nevis uz kādu citu atlīdzību, izņemot likumā noteiktos gadījumus. Piemēram, Darba likuma 41. panta trešajā daļā un Civillikuma 2181. pantā minētajā gadījumā, proti, kad līgumā bija jānoteic atlīdzība (Civillikuma 2178. pants), bet tā nav noteikta.

[12.3] Tāpat situācijā, kad valdes locekļa atlīdzības noteikšanas darījums tiktu apstrīdēts no kreditora puses un iestātos attiecīgi Civillikuma 1438. vai 1439. pantā noteiktās tiesiskās sekas, likums neparedz tiesai tiesības noteikt, par kādu atlīdzību pusēm bija jāvienojas. Proti, kreditora labā nevar tikt radīts fiktīvs prasījums, kas it kā ir parādnieka (dāvinātāja) mantā un no kura parādnieks atteicies. Šādi fikcijai kā izņēmumam no pušu privātautonomijas būtu jāatbilst Latvijas Republikas Satversmes 105. panta trešajā teikumā noteiktajam: „Īpašuma tiesības var ierobežot vienīgi saskaņā ar likumu”, jo tā skar atlīdzības maksātāja, pret kuru vērsas kreditors, tiesības uz īpašumu.

Latvijas Republikas Satversmes 105. pantā noteiktās tiesības uz īpašumu ir personas pamattiesības, kuru aizsardzībai un īstenošanai ir liela nozīme ne vien personas eksistences nodrošināšanā, bet arī valsts un sabiedrības labklājības uzturēšanā. Īpašums nodrošina personai iespējas rīkoties patstāvīgi un neatkarīgi attiecībās ar citām personām un valsti. Konstitūcijā aizsargātas un praksē īstenojamas tiesības uz īpašumu ir viens no kritērijiem demokrātiskas iekārtas un likuma varas esībai valstī (sk. *Balodis K. Latvijas Republikas Satversmes 105. panta komentārs. Grām.: Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības. Sagatavojis autoru kolektīvs prof. R. Baloža zinātniskā vadībā. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011, 459. lpp.*). Kā norādīts Satversmes tiesas judikatūras apkopojumā par Satversmes 105. pantu, ar terminu „īpašums” šā panta kontekstā jāsaprot gan kustamais, gan nekustamais īpašums, turklāt šis termins ietver arī līguma tiesības ar ekonomisku vērtību un dažādas ekonomiskās intereses.

Turklāt Satversmes tiesa ir atzinusi, ka termins „likums” nav interpretējams gramatiski un tas aptver ne tikai Saeimas pieņemtus likumus, bet arī citus vispāršaistošus (ārējus) normatīvos aktus, ja vien tie izdoti, pamatojoties uz likumu, publicēti normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā, ir pietiekami skaidri formulēti, lai adresāts varētu izprast savas tiesības un pienākumus, kā arī atbilst demokrātiskas tiesiskas valsts principiem (sk. *Latvijas Republikas Satversmes 105. pants: tiesības uz īpašumu. Satversmes tiesas judikatūra. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2023, 31., 46. lpp.*).

[12.4] Ņemot vērā iepriekšminētos apsvērumus, Senāts precizē, ka valdes locekļa prasījuma tiesības par atlīdzību no kapitālsabiedrības par valdes locekļa pienākuma pildīšanu var būt dāvinājuma priekšmets, uz kuru kreditors drīkst vērst piedziņu Civillikuma 1927. panta kārtībā, ja ir notikusi atteikšanās no konkrēti pielīgtas un nopelnītas atlīdzības. Proti, bijusi atteikšanās no pastāvoša prasījuma par konkrētas atlīdzības samaksu par valdes locekļa pienākumu pildīšanu attiecīgajā laika posmā. Saskaņā ar vispārīgo principu (Civilprocesa likuma 93. panta pirmā daļa) minēto apstākļu (ka atlīdzība bijusi noteikta un ka valdes loceklis no tās atteicies) pierādīšanas nasta ir prasītājam (kreditoram).

[12.5] Turklāt Senāts piekrīt kasācijas sūdzības iesniedzēju argumentiem, ka apelācijas instances tiesai, ievērojot judikatūras atziņas, Civillikuma 1927. panta priekšnoteikumi bija jākonstatē attiecībā uz katra mēneša

atlīdzības (prasījuma saņemot šādu atlīdzību) dāvinājumu atsevišķi un attiecībā uz visu prasībā norādīto laika posmu, jo prasījums par atlīdzības samaksu atbilstoši pielīgtajam rodas attiecīgajā laika posmā, t. i., par katru nostrādāto vai pakalpojuma sniegšanas mēnesi (sal. *Senāta 2023. gada 25. aprīļa sprieduma lietā Nr. SKC-38/2023, ECLI:LV:AT:2023:0425.C33432217.18.S, 13. punkts*). Citiem vārdiem sakot – atteikšanās no atlīdzības, ievērojot līdzšinējās judikatūras atziņas, bija jāizvērtē par katru mēnesi, jo prasījums kapitālsabiedrības valdes locekļa mantā kā dāvinātāja mantā nokļūst tikai tad, ja pastāvējis prasījums par konkrētas atlīdzības samaksu.

[13] Apkopojot šā sprieduma 10., 11. un 12. punktā minētos apsvērumus, Senāts atzīst, ka ir pamats pārsūdzētā sprieduma atcelšanai daļā par prasības apmierināšanu, nepievēršoties pārējo kasācijas sūdzībā norādīto argumentu, kas attiecas uz procesuālo tiesību normu (Civilprocesa likuma 5. panta sestās daļas, 93. un 97. panta, 193. panta piektās daļas) pārkāpumu, vērtēšanai, jo tie cieši saistīti ar atziņām, kuras Senāts vairs neuztur.

[14] Tiesāšanās izdevumiem nav patstāvīga rakstura. Jautājums par to atlīdzināšanu ir atkarīgs no lietas izskatīšanas rezultāta, tāpēc spriedums atceļams arī daļā, ar kuru no SIA /Nosaukums A/ piedzīti tiesāšanās izdevumi, proti, izdevumi, kas saistīti ar prasības apmierināto daļu.

[15] Tā kā spriedums daļā, ar kuru apmierināta prasība, tiek atcelts, saskaņā ar Civilprocesa likuma 458. panta otro daļu SIA /Nosaukums A/ atmaksājama drošības nauda 300 EUR.

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Civilprocesa likuma 458. panta otro daļu un 474. panta 2. punktu, Senāts

nosprieda

atcelt Kurzemes apgabaltiesas 2024. gada 26. septembra spriedumu daļā, ar kuru apmierināta prasība un no SIA /Nosaukums A/ piedzīti tiesāšanās izdevumi, un nodot lietu jaunai izskatīšanai Kurzemes apgabaltiesā;

atmaksāt SIA /Nosaukums A/ drošības naudu 300 EUR (trīs simtieuro).

Spriedums nav pārsūdzams.

Senatore I. Garda
Senatore I. Grauda
Senatore Z. Pētersone
Senators A. Strupišs

Senatore Dz. Balta
Senators V. Maksimovs
Senators N. Salenieks
Senators G. Ungurs

Senators I. Bisters
Senatore S. Osipova
Senatore M. Senkāne